

Първи урок

ГРАДЪТ, В КОЙТО ЖИВЕЕМ

ВЕЛИКО ТЪРНОВО

Средновековната българска столица Велико Търново е разположена живописно по стръмните брегове на река Янтра в най-красивите предбалкански дипли на Стара планина. Сребрилата лента на реката в своята хилядолетна история е издълбала тук всред варовика приказен лабиринт, в който е израснал още по-приказен град. Красиво е положението, което заема Велико Търново със своите амфитеатрално наредени къщи, и затова с такъв възторг и с такова възхищение говорят за него всички, които са имали щастието да го видят, да му се налюбуват.

Интересна е историята на Велико Търново. Поселищен живот по тези места е имало още в праисторическо време. По-късно тук са живели траките. По всичко личи, че по време на римското владичество било поставено началото на крепостен град, който просъществувал и през византийско време. Здравата византийска крепост била разрушена при многократните нахлувания на славяните и аварите на Балканския полуостров през VI и VII век. Много вероятно е крепостта да е била възстановена след създаването на Българската държава, но в историческите документи името на Велико Търново се среща едва в края на XII век, когато става столица на Второто българско царство.

През това време Велико Търново било типичен феодален град. Не е могло да бъде избрано по-подходящо място за изграждането му. Възвишенията Царевец, Трапезица, Момина крепост и Света гора със своите отвесни скали, спускащи се надолу към бързотечните води на Янтра, са създавали условия за естествена защита и са отговаряли напълно на изискванията на един средновековен град. На Царевец, укрепен със система от крепостни стени, се издигали царският дворец и Патриаршията. Археологическите разкопки на Царевец разкриха в последно време основите на много постройки и системата от крепостни стени, които са се издигали на това възвишение. Ясно е вече, че тук е бил съсредоточен политическият живот. Феодалната аристокрация — болярите, са живеели на отсрещния хълм — Трапезица. Там са открити досега основите на 15 болярски църкви. Долу, покрай Янтра, в подножията на двата хълма — Царевец и Трапезица — в Асеновата махала, е живеел народът. Тук са се развивали занаятите и търговията. В тази махала са запазени и до днес няколко църкви, които имат голяма историческа и архитектурна стойност. Така например в църквата "Свети Димитър", строена от царете Петър и Асен, била обявена през 1186 г. независимостта на Втората българска държава, а църквата "Св. Четиридесет мъченици" цар Иван Асен II построил през 1230 г. в чест на победата си над византийците при Клокотница.

Велико Търново като столица на Второто българско царство било не само голям политически, но и оживен културен и стопански център. Тук се развивала и процъфтявала прочутата Търновска книжовна школа, основана от последния български патриарх Евтимий. Създадена била и се развивала самобитна българска архитектура и живопис. Велико Търново се превърнало в богато занаятчийско и търговско средище.

След като градът бил завладян през 1393 г. от турците, той изгубил свята слава и значение.

Едва приз XVIII и особено през XIX век, когато във Велико Търново пришло и се заселило българско население откъм Балкана, градът се оживил. Занаятите и търговията отново процъфтели. Замогналите се занаятчи и търговци започнали да строят големи къщи, амфитеатрално разположени по стръмните брегове на Янтра. Много от тези къщи са запазени и досега в квартал Варуша и по улица "Гурко", обявени за архитектурни резервати. Всяка от тези сгради, ханове и църкви се отличава със своята оригинална архитектура от възрожденската епоха.

Населението на Велико Търново по време на турското робство стои начело в родолюбивата революционна борба на народа ни за политическо освобождение. То взема участие през 1835 г. във Велчовата завера, през 1856 г. във въстанието на Капитан дядо Никола, през 1862 г. — в Хаджиставревата буна, през 1876 г. ъ в Априлското въстание. Видните български революционери Васил Левски и Стефан Стамболов неведнъж са идвали в града.

Непосредствено след Освобождението във Велико Търново е свикано Учредително събрание, където е приета и първата българска конституция. Тук работи и първото Велико народно събрание. При все това Велико Търново не можа да заеме онова място, което подобаваше на неговото славно минало, тъй като столица на страната стана град София.

В следващите десетилетия градът се развиваше като административен и просветен център. Наред с някои стари занаяти, особено кожарството, се разви и фабрично производство.

Велико Търново ускори развитието си след Втората световна война. Старата индустрия се преустрои и разшири. Създадени бяха и нови предприятия. Важно значение днес имат хранително-вкусовата промишленост, памучната и вълнено-текстилната, дървообработващата, производството на кондензатори, телферни електродвигатели, телевизори, радиоприемници, магнетофони, касетофони и др.

Велико Търново увеличава населението си. Сега градът брои около 90 хиляди жители (през 1946 г. жителите му са били 16 200). Той се развива и като културно-просветно средище. През 1963 г. тук бе открит Висш педагогически институт, прераснал в сегашния Великотърновски университет "Св. св. Кирил и Методий".

Взеха се особени мерки за опазване на старините и за съхраняване на оригиналния архитектурен стил на града. Работи се за проучването, консервирането и реставрирането на средновековните паметници, за запазването и възобновяването на възрожденската част на града и за разрешаването на неговите цялостни архитектурно-градоустройствени проблеми. В ход е и ново строителство. Изградени са много модерни жилища и обществени сгради. През 1976 г. бе пуснат в експлоатация панорамният път през тунели под града, който изведе транзитния автомобилен поток от единствената главна улица.

В старопрестолния Търновград са издигнати паметници на създателите на Втората българска държава — царете Асен, Петър, Калоян и Иван Асен II, на св. патриарх Евтимий, на Васил Левски и на много други поборници за свободата на българския народ. Възстановяването на средновековните и възрожденските културно-исторически паметници продължава.

Велико Търново е важен туристически обект. Годишно града посещават над 600 000 души, почти половината от които са чужденци. Привлича ги своеобразният облик на старопрестолния град, археологическите паметници, възрожденската архитектура. За да се задоволят нуждите на туристите и се създадат условия за запознаването им с града, са изградени хотели, мотели и къмпинги. Гости на града посрещат туристическите комплекси на хълма Света гора и в местността Ксилифор; близо до Стамболовия мост се намират интерхотел "Велико Търново" и хотел "Етър". През последните няколко години се появиха много частни магазинчета, кафенета и ресторанти, които очакват своите посетители.

И околностите на Велико Търново са привлекателни за туристите. Недалеч оттук са историческото село Арбанаси, Преображенският, Капиновският, Килифаревският и други манастири, свързани с предосвобожденската епоха. От Велико Търново лесно може да се отиде и до други възрожденски градове в този край (Габрово, Дряново, Трявна, Елена), до Шипченския проход и до връх Столетов (Шипка), до развалините на римския град Никополис ад Иструм.

По "България. Кратка география" от Л. Динев и К. Мишев

Лексика, свързана с темата

населено място, селище	население
град, голям град	гражданин, гражданство
градче, малко градче	селянин, селячество
село, селце, махала	административна единица
област	административен център
окръг, околия	областен център (областен град)
(стари названия на административни единици)	областен управител
община; общински съвет	председател на общинския съвет

отдели (служби) на общинския съвет

Отдел "Финанси",

кметство

служба "Озеленяване" и др.

жител

Кмет

гражданин

жител на град Велико Търново

Пловдив има около 500 000 жители.

гражданин на Република България

градски транспорт

централна градска част (център на града)

покрайнини, предградия

крайни квартали

околности

площад, централен площад; кръстовище

булевард; улица, главна улица, търговска улица (чаршия)

странична уличка, пресечка, пряка

район, квартал, махала, жилищен комплекс (ЖК)

благоустройство, комунално стопанство

обслужване на населението; търговска мрежа

битови услуги, комунални услуги

къща, сграда, здание, жилищен блок жилищна площ

жилище, дом, апартамент

(гарсонiera, едностранен, двустранен, трестранен и т.н.)

вила, хижа

вилна зона

квартира

Живея на квартира (под наем).

Живея в (на) общежитие.

вход, стълбище

Живея в собствено жилище.

асансьор

домакинство, домоуправител

двор

главен вход; заден вход

градинка; заден двор; ограда

Въпроси и задачи

1. Разкажете за Вашия роден град, за неговите забележителности, за проблемите му.
2. Били ли сте друг път във Велико Търново? С какво Ви привлича този град?
3. Посещавали ли сте други български градове или села? Разкажете за някое от своите посещения какво знаете за селищата, където сте били, с какви исторически или архитектурни забележителности са известни те?

Разговорна реч

Освен с **да**, съгласие, одобрение, потвърждение може да се изрази и с помощта на някоя от следните реплики отговори

Категоричен отговор;

Уклончив отговор; обещание,
за което няма гаранции, че ще
бъде изпълнено

твърдо обещание

Разбира се!

Ще се опитам.

Че как иначе!

Ще се постарая.

Няма друг начин!

Ще видя (Ще видим).

Съмняваш ли се?!

Ще гледам да...

Не ще и питане!

Ще се помъча да...

Иска ли питане?!

Ще взема (ще вземем) мерки.

Веднага!

Да, наистина.

Примери:

1. *Искаш ли да разгледаме музея на Възраждането?*

Разбира се!

2. *Ще участваш ли в турнира по тенис?*

Че как иначе?!

3. *Мислиш ли, че нашият отбор ще победи?*

Няма друг начин!

4. *Мария ще ни чака ли пред театъра?*

Съмняваш ли се?

5. *Ще дойдете ли пак във Велико Търново?*

Иска ли питане?! (Не ще и питане!)

6. *Желаеш ли да изиграем партия шах?*

Веднага!

7. *Кранът в банята тече. Трябва да се поправи.*

Ще вземем мерки.

8. *Можеш ли да ми намериш билет за мача "Етър" "Левски"?*

Ще се постарая. (Ще се опитам.)

9. *Ще намериш ли време за една разходка по Света гора?*

Ще видя.

10. *Имам нужда от виза за Австралия.*

Ще гледам (ще се опитам) да уредя нещо.

Съгласие с изказано мнение може да се изрази и по някой от следните начини:

1. *Стефан е много способен студент.*

Способен не, ами способен!

2. *Този спортист е най-добрият. Никой не може да му се опре.*

Ами тъй де. (Така си е; Имаш право.)

3. *Певицата пее лошо. Не става за тази работа.*

Не става ами.

СИНТАКСИС

Подбудителни изречения

1. Подбудителни изречения, образувани с глаголна форма в повелително наклонение (2 л. ед. и мн. ч.).Примери: ***Дай ми тази книга! Не ми давай тази книга!***

Глаголите от свършен вид не образуват отрицателна повелителна форма!

2. Подбудителни изречения, образувани с помощта на частици и модални думи (***да, недей, нека, хайде, стига, трябва, може, няма***):

Примери: ***Да тръгваш веднага!***

Недей да тръгваш!

Недей тръгва!

Нека (да) вървим!

Хайде да тръгваме!

Трябва да тръгваш!

Може (можеш) да тръгваш!

Няма да тръгваш!

Стига си се размотавал!

3. Подбудителни изречения със сказуемо в бъдеще време:

Пример: *Още сега, веднага, ще ъ поправите бележката!*

(Елин Пелин)

4. Безглаголни подбудителни изречения:

Пример: *Мъже, жени, народ, ни крачка назад!*

(Н. Вапцаров)

Упражнения

Упражнение 1. Отговорете утвърдително на въпросите, като се стремите да правите това всеки път по различен начин.

1. Искаш ли да излезем
на разходка по Света
гора?

2. Ще ми върнеш ли
най-сетне книгата?

3. Играеш ли тенис?

4. Ще дойдеш ли утре
по-рано на занятия?
Искам да си поговорим
по един въпрос.

5. Съгласни ли сте да
отидем на
Самоводската чаршия?

6. Можеш ли да
организираш една
екскурзия до
Дряновския манастир?

7. Ще помогнете ли на
Мария да се подготви за

изпита?

Упражнение 2. Потвърдете, че ще изпълните това, което се иска от вас в следващите примери.

1. Донеси топката!

2. Като ходиш в града,
купи ми, ако обичаш,
един вестник.

3. Поразтичай се малко
да намериш една хубава
квартира.

4. Господин Петров,
Вие трябва да се заемете
с организирането на
научната сесия.
.....

5. Погрижете се за
настаняването на
участниците в семинара.
.....

6. Обади ми се довечера
по телефона.

7. Като излизаш, да
заклучиш добре
вратата!

Упражнение 3. Покажете, че сте съгласни с изказаните в следващите изречения мнения.

1. Георги е талантлив
поет.

2. Мария е хубаво
момиче.

3. Времето днес е
чудесно.

4. Този човек не е подходящ за такава отговорна работа.

5. Моят помощник не може да се справи със задачите си.

6. Няма начин нещата да се оправят.

Упражнение 4. Превърнете съобщителните изречения в подбудителни, като използвате всички възможни начини.

1. Оиваваме на кино.

2. Ти четеш книга.

3. Вие закусвате рано.

4. Разглеждаме музея.

5. Приближаваме се до оградата.

6. Ти излизаш от общежитието.

7. Ти заспиваш.

8. Вие си почивате.

9. Идвате при нас.

10. Купувате си нови книги.

Забележка. При трансформацията можете да сменяте вида на глаголите.

Упражнение 5. Образувайте подбудителни изречения, с които да изразите желание да се спрат или изобщи да не се осъществяват посочените в примерите действия.

1. Касетофонът на съседите свири много

силно и ви пречи да
учите.

2. Разговаряте на
улицата с ваш приятел,
но си поглеждате
часовника и забелязвате,
че закъснявате за театър.

3. Ваш колега желае да
отиде на кино и иска
мнението ви за филма,
който вие вече сте
гледали и знаете, че не е
хубав.

4. Малкото ви братче
иска да излезе на
улицата, но там е
опасно.

5. Почерпили сте своя
колежка с кафе и тя
иска да ви го плати.

6. Вашите приятели
желаят да пътуват до
центъра на града с
автобус, но вие
предпочитате да
вървите пеша.

7. Ваш познат ви
досажда с празни
приказки, а вие си
имате по-важна работа.

Упражнение 6. Подчертайте всички глаголни форми в текста на урока и определете времето, вида, залога и наклонението на глаголите. Обърнете внимание на контекста, в който са употребени различните времена.

Упражнение 7. В следващия текст липсват членувани форми. Поставете определен член там, където е необходимо.

Пролет се усеща и по странна радост, която почва да се върти около теб. Както си седиш, и изведнъж ти се прииска да креснеш. Или да удариш някого по врат.

Пролет се усеща и по свирки на влакове. Те стават пронизителни, малко по-дълги от обикновени. сякаш заедно с тях кресци и машинист, който е вдъхнал мирис на пролет.

Ленче смътно си спомняше поляни, които се ширеха тук в нейно детство. Докъдето ти видят очи поле, поле, поле. И слънце залязваше огромно и червено зад зелени баири. И майски бръмбари, и пеперуди, и дъх на цветя.

Но това беше много отдавна. Сетне израснаха комини. Слънце започна да залязва зад бетонни скели, вместо трева над боклуци избуяха тръни. Изчезнаха майски бръмбари и пеперуди.

Но живот си е живот. И пролет си е пролет.

По разказ на Васил Цонев

Упражнение 8. Срещу думите, назоваващи родови понятия, напишете съществителни, които да назовават видови понятия.

Дърво
цвете
трева
чувство
риба
животно
птица
насекомо
помещение
сграда
път
дреха

ястие

Упражнение 9. *Срещу всяка двойка думи напишете по една дума или словосъчетание, които да ги обединяват семантично.*

тенджера и чаша

супа и торта

братовчедка и
вуйчо

дърводелец и
шивач

физика и
граматика

нож и вилица

любов и омраза

болка и сърбеж

бензин и въглища

одеяло и юрган

мързел и лакомия

сол и чубрица

дъжд и сняг

Упражнение 10. *В следващите примери заменете формите на глагола съм с форми на други подходящи глаголи (съществувам, трая, пребивавам, стоя, намирам се, участвам, присъствам, посещавам, става, случва се).*

1. На посещение в София беше официална делегация от Перу.

2. Препоръчва се болният да бъде на чист въздух.

3. В живота често е по-различно, отколкото сме очаквали.

4. Такова нещо бива веднъж на сто години.

5. Този град е тук повече от хиляда години.

6. Бях на вчерашното заседание на катедрата.
7. Град Видин е в северозападната част на страната.
8. Участниците в Летния семинар бяха вчера в Историческия музей.
9. Жътвата на пшеницата е десетина дни.
10. След една седмица Мария ще бъде на двадесет години.

Упражнение 11. В следващите примери заменете глагола **имам** със синонимни или други подходящи глаголи (**живея, съществувам, разполагам, притежавам, съм, състои се, наброява, съдържа** и др.).

1. Имало едно време един дядо и една баба.
2. Има ли на света справедливост?
3. През цялото лято имаше суша.
4. Филмът, който показват по телевизията, има дванайсет серии.
5. Този човек има много книги.
6. На гарата имаше много хора.
7. Това момче трябва да има десет години.
8. Градът има около 80 000 жители.
9. Ако имате достатъчно пари, можете да си купите тази кола.
10. В книгата има многобройни илюстрации.

Упражнение 12. Срещу посочените тук думи напишете други с по-общо значение, които могат да бъдат използвани за назоваване на същия предмет или явление.

вол	параход
вълк	полковник
детелина	северняк
дъжд	село

лекция стая

лимонада студент

мравка чернозем

Упражнение 13. Кръстословица.

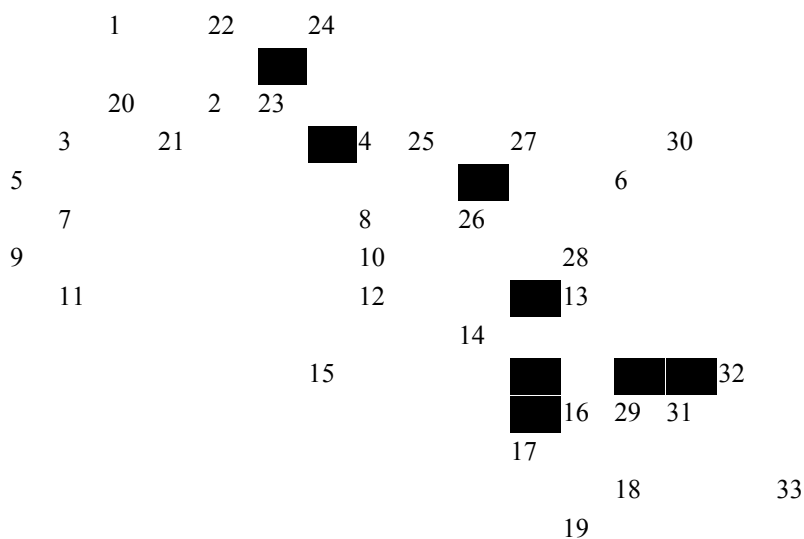
	Система от условни знаци или сигнали за предаване на информация ↓	Съюз, с който се въвеждат подчинени обстоятелствени изречения за условие ↓	Град в Северозападна България ↓
Размекната пръст; нечистотии под ноктите и в ушите ⇒			
Зрителен орган ⇒			
Жилище, в което живее едно семейство ⇒			

Упражнение 14. Кръстословица.

А. Водоравно: 1. Една от четирите посоки на света. 2. Водно животно с щипки; една от зодиите; опасна болест. 3. Дребно хапливо двукрило насекомо с дълги крака. 4. Най-важната административна длъжност в едно населено място. 5. Състояние. 6. Много птици, летящи заедно. 7. Прилагателно име, образувано от съществителното *мида*. 8. Естествена или изкопана вдлъбнатина в земята; яма; ров. 9. Прилагателно име (*ж.р., ед.ч.*), образувано от съществителното *диня*. 10. Малка жълта пойна птичка. 11. Въпросителна частица, след която се очаква обикновено положителен отговор. 12. Подчинителен съюз за условие. 13. Зала за тържествени случаи в университет. 14. Правоъгълник от летви, от метал или от друга материя, в който се поставят картини, стъкла на прозорци и др. 15. Крайник на котка. 16.

Отрицателно местоимение (*м.р., ед.ч.*). 17. Предмет, върху който се спи. 18. Широколистно дърво, което цъфти през юни. Ароматът му е много приятен, а цветовете се използват за чай. 19. Кош за дрехи.

Б. Отвесно. 3. Съоръжение върху покрива на къща, от което излиза дим. 4. Снопче цветя, подредени и свързани заедно; букет. 20. Ниско място между височини; място около течението на река. 21. Образец; човек, когото рисуват или фотографират. 22. Тежка загуба, разгром (*при война или при спортно състезание*). 23. Мястото в цирка, където играят артистите. 24. Груб памучен плат, от който се шие работно облекло; работилница за ремонт на кораби. 25. Силно желание, страст (*иронично*). 26. Горна туристическа дреха от непромокаем плат. 27. Запушалка. 28. Част от тялото между шията и ръцете (*мн. ч.*). 29. Тънка метална пръчица, на единия край изострена, а на другия с дупчица (ухо), с която се шие. 30. Оръжие, използвано преди векове: тънка пръчка с острие на върха, която се хвърля с помощта на лък. 31. Късо дървено или желязно приспособление с плоско заострен край за цепене на дърва, за затягане на съединени части и др. 32. Организация между хора с обща собственост за съвместна работа. 33. Мярка за земна повърхнина (*100 кв. м*).

[Отиди в началото за избор на нов урок](#)